

در ماموریت نخست، هیات ماده چهار سه سناریو برای نشان دادن آثار سیاست‌های احتمالی اتخاذ شده توسط مقامات بر اقتصاد کلان ایران در میان‌مدت طراحی و پیش‌بینی نمود. سناریوهای مذکور مقید به عدم اطمینان‌های ناظر بر قیمت‌های آتی نفت و همچنین اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در داخل بود. براساس سناریوهای مذکور، چنانچه سیاست‌های تحول ساختاری اتخاذ نشود، در سطح جاری قیمت‌های نفت و با توجه به محدودیت در کسب درآمدهای غیرنفتی و دسترسی به منابع مالی خارجی، مخارج جاری دولت و سرمایه‌گذاری‌های عمومی باید کاهش یابد تا تعادل حساب‌های عمده اقتصاد کلان حفظ شود. در این صورت نرخ رشد اقتصادی و میزان ذخایر ارزی به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش خواهند یافت. در مقابل، افزایش قیمت حامل‌های انرژی و متناسب شدن آنها با سطح قیمت‌های جهانی همراه با تشویق سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و ارتقای کارایی در تخصیص منابع، به بهبود شرایط اقتصادی و رفع مشکلات در میان‌مدت کمک خواهد نمود.

در جمع‌بندی دومین ماموریت کارشناسان هیات ماده چهار اساسنامه صندوق، از دستاوردهای اقتصادی ایران در زمینه تقویت روند رشد اقتصادی و تحکیم وضعیت بخش خارجی اقتصاد تجلیل شد. میانگین نرخ رشد اقتصادی طی سال‌های ۸۷-۱۳۸۴ بالغ بر ۵/۳ درصد بود و ذخایر ناخالص رسمی نیز تا حد نیاز ۱۸ ماه واردات افزایش یافت. بهبود اغلب شاخص‌های رفاهی و کاهش و تثبیت نرخ بیکاری نیز مورد تصدیق کارشناسان صندوق قرار گرفت. با بروز بحران فراگیر مالی بین‌المللی از نیمه این سال، ضرورت کاهش اتکای اقتصاد به نفت بیش از پیش اهمیت یافت.

تعاملات قاعده‌مند کشور با نهادها و موسسات مالی بین‌المللی در سال ۱۳۸۷ نیز ادامه یافت. خلاصه‌ای از نتایج پذیرش چند هیات از کارشناسان صندوق بین‌المللی پول، مشارکت موثر در امور شورای عالی هیات خدمات مالی اسلامی و میزبانی دو اجلاس، تداوم تعاملات با بانک توسعه اسلامی و حضور فعال در اتحادیه پایاپای آسیایی در این فصل مرور می‌شوند.

۱۵-۱- صندوق بین‌المللی پول

هیات مشاوره ماده چهار صندوق بین‌المللی پول به منظور بررسی آخرین تحولات اقتصادی در سال ۱۳۸۷، ملاقات‌های متعددی با مقامات و سیاست‌گذاران مالی و اقتصادی کشور داشت. بررسی مسائل پولی، مالی و ارزی، وضعیت انتشار آمارهای اقتصادی و بالاخره محیط سیاستی و نهادی کشور همچون همیشه مورد توجه هیات مشاوره ماده چهار قرار گرفت. با توجه به مطرح بودن طرح هدفمند کردن یارانه‌ها در این ملاقات‌ها، بحث‌هایی در خصوص نحوه برآورد آثار اقتصادی طرح مذکور صورت گرفت.

کارشناسان مشاوره فنی ماده چهار اساسنامه صندوق بین‌المللی پول طی دو مرحله حضور در تهران در شانزدهم آذر ۱۳۸۷ (۶ دسامبر ۲۰۰۸) و ششم اسفند (۲۵ فوریه ۲۰۰۹) به بررسی آمارهای کلان انتشار یافته از اقتصاد کشور پرداختند. همچنین، هیات مشاوران حقوقی نیز در مهر ماه ۱۳۸۷ مدت دو هفته به ایران سفر نمود و ملاقات‌هایی را با مقامات و مسئولان کشور برگزار کرد.

حمایت از رشد بخش غیرنفتی، کاهش وابستگی عملیات مالی دولت به درآمدهای ارزی بخش نفت و گاز از طریق بهبود سایر منابع درآمدی و کاهش تورم از دیگر نکات مورد بحث با هیات کارشناسان صندوق بود.

موضوع اصلاح مکانیزم قیمت‌ها و هدفمند کردن یارانه‌ها به جهت آثار قابل توجه آن بر تصویر اقتصاد کلان کشور و حذف اخلاص از نظام تخصیص منابع، از دیگر محورهای بحث‌های کارشناسی بود. از آنجا که تصویر دقیقی از ابعاد این طرح در مقطع حضور هیات در اختیار نبود، کارشناسان صندوق با استفاده از بردارهای فرضی قیمت، برآوردهایی از نتایج این طرح در افق‌های زمانی کوتاه، میان و بلندمدت و به تفکیک اغلب حساب‌های اقتصاد کلان ارائه کردند. به همین دلیل، گزارش کشوری هیات مشاوره ماده چهار اساسنامه برای سال ۲۰۰۸ فرصت طرح در جلسه هیات اجرایی صندوق را نیافت و همراه با گزارش سال ۲۰۰۹ به تصویب رسید.

علاوه بر این، بانک مرکزی و دیگر نهادهای اقتصادی در سال ۱۳۸۷ پذیرای یک هیات مشاوره‌ای از کارشناسان حقوقی صندوق بودند که برای انجام مشاوره در خصوص تدوین قانون مبارزه با پول‌شویی به ایران اعزام شده بود. هدف این هیات، تهیه و ارائه یک ساختار منطبق با استانداردهای بین‌المللی در زمینه مبارزه با پول‌شویی و تامین مالی تروریسم بود و بررسی دقیق آیین‌نامه اجرایی مبارزه با پول‌شویی را در برنامه داشت. البته به موازات آن، کارشناسان امور بانکی و اقتصاد پولی فرصت طرح سوالات تخصصی خود را نیز یافتند.

۱۵-۲- بانک توسعه اسلامی

مجموع تسهیلات اعطایی بانک توسعه اسلامی در سال ۱۳۸۷ شامل شش فقره تسهیلات از شرکت اسلامی بین‌المللی تامین مالی تجاری^(۱) وابسته به بانک مذکور به ارزش

۹۷ میلیون دلار، دریافت یک فقره تسهیلات بلندمدت به ارزش ۱۰۶/۵ میلیون دلار و نیز دریافت یک فقره کمک بلاعوض ۳۹۵ هزار دلاری بود. منابع مذکور طبق توافق اولیه با بانک در پروژه‌های احداث سد شهید مدنی تبریز، شبکه فاضلاب همدان، پروژه‌های آبی استان گلستان، ساختمان سد آیدوغموش، سد گلورد، آبرسانی به دشت عباس، تجهیز آزمایشگاه‌های دانشکده فنی، احداث راه‌آهن غرب کشور و خرید تجهیزات مربوط به پست فارس مورد استفاده قرار گرفت.

۱۵-۳- اتحادیه پایاپای آسیایی^(۲)

مجموع ارزش مبادلات (یک‌طرفه و بهره‌تهدی) درون اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۸ بالغ بر ۲۰۹۶۶/۷ میلیون دلار بود که ۳۲/۴ درصد نسبت به دوره مالی قبل رشد نشان می‌دهد. همچنین، کل مبادلات سازمان‌دهی شده از طریق اتحادیه^(۳) در سال مالی مذکور بالغ بر ۴۱۹۳۳/۴ میلیون دلار است که بالاترین حجم مبادلات درون سازوکار تسویه پایاپای طی دوره فعالیت این اتحادیه می‌باشد. بدین ترتیب، متوسط ماهانه ارزش مبادلات به ۱۷۴۷/۲ میلیون دلار بالغ گردید که در مقایسه با ۱۳۱۹/۲ میلیون دلار عملکرد متناظر در سال ۲۰۰۷، رشد قابل توجهی نشان می‌دهد.

در این سال ۳۸/۳ درصد از مجموع مبادلات اتحادیه بالغ بر ۸۰۳۱/۳ میلیون دلار به صورت پایاپای تسویه گردید.

در سال ۲۰۰۸، هند و پاکستان به ترتیب با تسویه پایاپای ۵۸/۹ و ۲۰/۸ درصد از مبادلات خود در صدر کشورهای عضو قرار داشتند. در این سال ایران، هند و پاکستان به ترتیب بزرگ‌ترین بستانکاران مبادلات و هند، بنگلادش و سریلانکا بزرگ‌ترین بدهکاران در مجموع مبادلات بودند.

۲- Asian Clearing Union

۳- شامل مجموع مبادلات بدهکار، بستانکار و بهره‌تهدی می‌باشد.

۱- ITFC

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۷

جدول ۱۵-۱- ارزش مبادلات اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۸ (۱)

(میلیون دلار)

ارزش مبادلات بستانکار	ارزش مبادلات بدهکار	تراز مبادلات	تسویه به صورت پایاپای (درصد)	تسویه برحسب ارز (درصد)	
۱۴۹/۵	۳۷۰۷/۴	-۳۵۵۷/۹	۴/۰	۹۶/۰	بنگلادش
۱۴/۹	۰/۱	۱۴/۸	۰/۶	۹۹/۴	بوتان
۶۹۶۲/۳	۱۱۸۱۸/۳	-۴۸۵۶/۰	۵۸/۹	۴۱/۱	هند
۱۳۰۹۸/۹	۲۶۴/۶	۱۲۸۳۴/۳	۲/۰	۹۸/۰	ایران
۵/۵	۰/۰	۵/۵	۰/۰	۱۰۰/۰	میانمار
۹۰/۰	۹/۱	۸۰/۹	۱۰/۱	۸۹/۹	نیپال
۴۲۳/۶	۲۰۳۴/۹	-۱۶۱۱/۳	۲۰/۸	۷۹/۲	پاکستان
۲۲۲/۰	۳۱۳۲/۳	-۲۹۱۰/۳	۷/۱	۹۲/۹	سريلانكا
۲۰۹۶۶/۷	۲۰۹۶۶/۷	± ۱۲۹۳۵/۵ ^(۱)	۳۸/۳	۶۱/۷	جمع کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۸
 ۲- استفاده هم‌زمان از علائم + و - در اینجا بیانگر خالص وضعیت بدهکار و بستانکار می‌باشد.
 ۱- ارقام جدول شامل بهره تعهدی نیز می‌باشد.

کشورهای عضو تراز مبادلاتی منفی داشتند. مجموع مبادلات ایران در سال مورد بررسی قابل تفکیک به ۱۳۰۹۸/۹ میلیون دلار صادرات (بستانکار) و ۲۶۴/۶ میلیون دلار واردات (بدهکار) بود. همچنین، از مبادلات مزبور ۲/۰ درصد به صورت پایاپای و مابقی برحسب ارز تسویه شد.

براساس گزارش دبیرخانه اتحادیه، در سال ۲۰۰۸ ایران با حجم تجارت پایاپای معادل ۱۳۰۹۸/۹ میلیون دلار، از بیشترین تراز مبادلاتی مثبت (بستانکار) برخوردار بود. علاوه بر آن، به استثنای بوتان، نیپال و میانمار که به ترتیب از تراز مثبت ۱۴/۸، ۸۰/۹ و ۵/۵ میلیون دلاری برخوردار بودند، دیگر

جدول ۱۵-۲- مجموع مبادلات سازماندهی شده از طریق اتحادیه پایاپای آسیایی (۱)

(میلیون دلار)

نرخ رشد (درصد)	تغییر	سهام (درصد)		سال		
		۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۷	
۳۹/۳	۱۰۸۹/۰	۹/۲	۸/۷	۳۸۵۶/۹	۲۷۶۷/۹	بنگلادش
۲۵/۰	۳/۰	۰/۰	۰/۰	۱۵/۰	۱۲/۰	بوتان
۳۳/۱	۴۶۷۵/۴	۴۴/۸	۴۴/۶	۱۸۷۸۰/۶	۱۴۱۰۵/۲	هند
۳۴/۶	۳۴۳۱/۶	۳۱/۹	۳۱/۴	۱۳۳۶۳/۵	۹۹۳۱/۹	ایران
۲۶۶/۷	۴/۰	۰/۰	۰/۰	۵/۵	۱/۵	میانمار
۲۴۴/۱	۷۰/۳	۰/۲	۰/۱	۹۹/۱	۲۸/۸	نیپال
۳۹/۸	۶۹۹/۵	۵/۹	۵/۶	۲۴۵۸/۵	۱۷۵۹/۰	پاکستان
۹/۸	۲۹۹/۶	۸/۰	۹/۶	۳۳۵۴/۳	۳۰۵۴/۷	سريلانكا
۳۲/۴	۱۰۲۷۲/۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۱۹۳۳/۴	۳۱۶۶۱/۰	جمع کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۸
 ۱- شامل مجموع مبادلات بدهکار، بستانکار و بهره متعلقه است.

در مقابل، انواع لباس و منسوجات، پلی‌استر، چای، تنباکو، چراغ روشنایی، کود و سم، روغن چراغ، آلومینیوم، قطعات خودرو، فرآورده‌های چوبی، بنزین، حیوانات زنده، پوست و چرم، برنج و انواع سبزیجات مهم‌ترین اقلام وارداتی کشور در چارچوب اتحادیه پایاپای آسیایی بودند.

اقلام عمده صادرات کشور در سال مورد بررسی شامل قیر و مشتقات آن، انواع مواد شیمیایی و فرآورده‌های پتروشیمی (نظیر وازلین و پارافین)، فرآورده‌های نفتی، اندودهای روی، رزین، محصولات آهنی و فولادی، سنگ‌های ساختمانی، پوست و چرم، پسته، زیره، سبزیجات و حبوبات بود.

جدول ۱۵-۳- ماتریس مبادلات اعضای اتحادیه پایاپای آسیایی در سال ۲۰۰۸

(میلیون دلار)

کل	سريلانكا	پاکستان	نپال	میانمار	ایران	هند	بوتان	بنگلادش	بستانکار
۳۷۰۰/۸	۱۵/۴	۲۷۵/۹	۸۸/۱	۰/۷	۳/۳	۳۳۰۲/۶	۱۴/۸	۰/۰	بدهکار
۰/۱	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۱	بنگلادش
۱۱۸۰۸/۰	۱۰۶/۱	۱۴/۱	۰/۰	۰/۰	۱۱۶۴۳/۶	۰/۰	۰/۰	۴۴/۲	بوتان
۲۶۴/۷	۴۷/۴	۱۲/۵	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۶۹/۳	۰/۰	۳۵/۵	هند
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	ایران
۹/۰	۰/۶	۲/۶	۰/۰	۰/۰	۰/۷	۰/۰	۰/۰	۵/۱	میانمار
۲۰۳۱/۳	۵۲/۶	۰/۰	۰/۶	۱/۶	۴۸۵/۱	۱۴۳۴/۲	۰/۰	۵۷/۲	نپال
۳۱۲۶/۶	۰/۰	۱۱۸/۵	۱/۲	۳/۱	۹۴۰/۳	۲۰۵۶/۱	۰/۰	۷/۴	پاکستان
۲۰۹۴۰/۵	۲۲۲/۱	۴۲۳/۶	۸۹/۹	۵/۴	۱۳۰۷۳/۰	۶۹۶۲/۲	۱۴/۸	۱۴۹/۵	سريلانكا
									کل

ماخذ: دبیرخانه اتحادیه پایاپای آسیایی، گزارش سال ۲۰۰۸

۱۵-۴- هیات خدمات مالی اسلامی^(۱)

با توجه به افزایش نقش آفرینی هیات در عرصه روابط مالی بین‌المللی، تعدادی از کشورها درخواست عضویت یا ارتقای همکاری داشتند که از آن جمله می‌توان به درخواست بانک مراکش برای ارتقای وضعیت عضویت خود از عضو همکار^(۲) به عضو کامل^(۳) و درخواست کمیسیون خدمات مالی مراکش و بورس اوراق بهادار خارطوم برای عضویت همکار اشاره کرد. علاوه بر آن، درخواست‌های بانک مرکزی افغانستان، شرکت مدیریت و مشاوره KMC آذربایجان، انجمن بانک‌های هنگ‌کنگ، بانک اسلامی بین‌المللی عرب (اردن)، موسسه مدیریت نقدینگی کویت و بالاخره موسسه مالی موارد امارات متحده عربی برای موقعیت عضویت ناظر واصل شد. با توجه به انطباق اصولی درخواست‌های مذکور با ضوابط هیات، بانک مرکزی ایران به عنوان یکی از اعضای اصلی شورای عالی هیات، با درخواست‌های مذکور همراهی کرد.

یکی دیگر از فعالیت‌های هیات در سال مورد بررسی، اصلاح ضوابط و مقررات مربوط به دبیرخانه برای افزایش دقت و کارایی بود. در این مباحث نیز بانک مرکزی ایران نظرات کارشناسی خود را در شورای عالی مطرح نمود.

سال ۱۳۸۷ سال پرزدهی برای هیات خدمات مالی اسلامی بود؛ پیش‌نویس «حاکمیت شرکتی برای عملیات تکافل (بیمه)»، «اصول و روش‌های انجام کار» و «حاکمیت شریعت» سه استاندارد بودند که با همکاری کشورهای عضو از جمله ایران، تهیه و تدوین شدند. اجرای فاز دوم پایگاه داده‌های احتیاطی مالی اسلامی (موضوع مصوبه یازدهمین اجلاس شورای عالی هیات در ۲۵ مارس ۲۰۰۷)، پیگیری مستمر امور مربوط به معرفی ابزارهای جدید نقدینگی (موضوع مصوبه چهاردهمین اجلاس شورای عالی هیات در ۳۱ مارس ۲۰۰۹ - ریاض) و نیز تشکیل کارگروه ویژه ثبات مالی جهانی و مالیه اسلامی (با همکاری بانک توسعه اسلامی) از دیگر اقدامات مهم هیات در سال مورد بررسی بود که کارشناسان ایران نیز در پیشرفت امور آن نقش داشتند.

علاوه بر این، هیات تلاش نمود با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و ارائه متون مکتوب، پیاده‌سازی استانداردهای مصوب توسط اعضا را تسهیل نماید. برگزاری همایش‌های گوناگون با هدف آگاهی‌رسانی و توسعه مفاهیم بانکداری اسلامی از دیگر برنامه‌های انجام شده هیات در سال ۱۳۸۷ بود و در همین راستا، ایران میزبانی دو همایش «کفایت سرمایه» و «شفافیت و انضباط بازار» را برعهده داشت.

۲- Associate member

۳- Full member

۱- Islamic Financial Services Board (IFSB)